

TASAVVUF TA'LIMOTINING TARIXIY SHAKLLANISHI VA ASOSIY G'OYALARI

Shermanov Isobek Chilmamatovich

Samarqand davlat pedagogika instituti ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi boshlig'i

Tolibboyeva Sabina Sherzod qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti 1-bosqich magistranti

Anotatsiya: *Ushbu maqolada tasavvuf ta'limotining tarixiy shakllanish jarayoni, uning ma'naviy-falsafiy ildizlari va asosiy g'oyalari ilmiy manbalar asosida tahlil etiladi. Tadqiqotning dastlabki qismida tasavvufning islom ma'naviyati tarixidagi o'rni, uning shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan diniy, ijtimoiy va madaniy omillar hamda bugungi globallashuv sharoitida ushbu ta'limotning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati yoritilgan. Maqola tasavvufning VIII–IX asrlardagi zuhd harakati va ilk sufiya namoyandalarining ma'naviy qarashlaridan boshlab, X–XII asrlarda yuzaga kelgan ilmiy-falsafiy maktablar, tariqatlarning shakllanishi va jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini izchil o'rganadi. Shuningdek, Movarounnahr va Turkiston zaminida Yassaviya va Naqshbandiya tariqatlarining paydo bo'lishi, Ahmad Yassaviy va Bahouddin Naqshbandning g'oyalari, ularning ma'naviy-ma'rifiy merosi alohida ilmiy asosda tahlil qilingan.*

Maqolada tasavvuf ta'limotining asosiy g'oyalari — nafsni poklash (tazkiya), ruhiy kamolotga intilish, Allohga muhabbat, ma'rifatga yetishish, sabr, qanoat, halollik, adolat kabi qadriyatlar tizimli ravishda yoritilib, ularning inson shaxsini shakllantirishdagi o'rni ochib beriladi. Zikr, riyozat, ruhiy intizom, ichki uyg'onish kabi amaliy faoliyatlar tasavvufning ma'naviy mazmunini boyituvchi asosiy unsurlar sifatida tahlil qilinadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi tasavvuf ta'limotining pedagogik jihatlari, xususan, yosh avlodni ma'naviy barkamollikka yetaklovchi g'oyalar, ma'naviy immunitetni shakllantirish, bag'rikenglik, xushmuomalalik va mehr-oqibatni tarbiyalashdagi o'rnini tahlil qilish bilan belgilanadi. Shuningdek, hozirgi kunda O'zbekistonda ma'naviy-ma'rifiy sohada amalga oshirilayotgan islohotlar, tasavvuf merosini qayta tadqiq etish va jamoatchilik ongiga singdirish bo'yicha olib borilayotgan siyosiy-ijtimoiy jarayonlar bilan bog'liqligi ham ko'rsatib beriladi.

Olingan ilmiy natijalar tasavvufning nafaqat diniy-amaliy yo'nalish, balki kengqamrovli falsafiy, ruhiy-axloqiy va pedagogik tizim sifatidagi ahamiyatini ko'rsatadi. Mazkur maqola tasavvuf tarixini chuqur o'rganishga, uning zamonaviy jamiyat tarbiyasidagi o'rni va ma'naviy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyatini ilmiy asosda yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: *Tasavvuf, zuhd harakati, sufiylik, ma'naviy poklanish, tazkiya, komillik, ma'rifat, Allohga muhabbat, tariqatlar, Yassaviya, Naqshbandiya, ruhiy-*

axloqiy tarbiya, ma'naviy meros, pedagogik ahamiyat, ma'naviy immunitet, sufiylik falsafasi, islom ma'naviyati.

KIRISH

Tasavvuf – qalbni Alloh bilan tanishtirib, huzur-halovatga etishtirish yo'llarini o'rgatgan va uni bevosita o'zi tatbiq etgan bir tarbiyaviy tizim. Tasavvuf go'zal ahloq maktabidir. Qalb pokligi va go'zal ahloq dinning botiniy fiqhidir. Bunga Qur'oni karimda taqvo deyiladi. Taqvoga etishish uchun qilingan kurashga tazkiya deyiladi. Tazkiya qalbni inkor, shirk, isyon va g'aflat kirlaridan tozalab, ruhni poklash, nafsni salbiy xulq-atvorlardan qutqazib, go'zal sifatlar bilan bezamoqdir. Bularning barchasidan maqsad ulug' Allohning roziligiga va do'stligiga etishmoqdir. Maqsadi Alloh roziligi bo'lgan tarbiyaning barcha usul va odobi ham Alloh roziligiga mos kelishi kerak. Alloh taolo ilohiy tarbiyaning va do'stlikning markaziga Rasuli Akram sollallohu alayhi va sallamni qo'ygandir. Unga bosh egmagan kimsa buyuk Allohning rizoligini topolmaydi va unga do'st bo'lolmaydi.

Alloh taolo bu masalada barcha insoniyatning oldiga shu ilohiy o'lchovni qo'ygan:

“Ayting (ey, Muhammad): Agar Allohni sevsangiz, menga ergashingiz. Shunda Alloh sizlarni sevadi va gunohlaringizni mag'firat etadi. Alloh kechiruvchi va rahmlidir (“Oli-Imron” surasi, 31-oyat).

Islom tarixida tasavvuf Umaviylar xalifaligining (661 – 750) dunyoviyligiga qarshi norozilik sifatida paydo bo'lgan. So'fiylar islom qonunlariga qat'iy rioya qilganlar va islom fiqhi va ilohiyotining turli maktablariga mansub edilar. So'fiylarning mutlaq ko'pchiligi, sunniy islom tarafdorlari bo'lib qolsa-da, so'fiylik tafakkurining ba'zi yo'nalishlari o'rta asrlarning oxirlarida shia islomiga o'tdi. Bu, ayniqsa, Safaviylar Eronni qabul qilgandan keyin Irfan tushunchasi ostida sodir bo'ldi. So'fiylik ibodatining muhim yo'nalishlari zikr, ya'ni Allohni (xudoni) zikr qilish amaliyotini o'z ichiga oladi. So'fiylar o'zlarining ma'rifiy faoliyatlari bilan islom dinini yoyishda muhim rol o'ynaganlar.

Zamonaviy davrda so'fiylik tariqatlarining nisbatan kamayishi, salafiylar va vahhobiylar hujumlariga qaramay, so'fiylik islom olamida, ayniqsa, sunniy Islomning neotraditionalcha tarmog'ida muhim rol o'ynashda davom etdi. Tasavvuf atamasi Yevropa tillariga dastlab XVIII asrda sharqshunos olimlar tomonidan kiritilgan.

Tasavvuf musulmonlarning shaxsiy amaliyoti sifatida islomning dastlabki kunlaridanoq mavjud bo'lgan. Karl V. Ernstning fikricha, tasavvufning dastlabki namoyandalari Muhammad sollallohu alayhi vasallamning o'zi va uning sahobalaridir. Muhammad alayhissalomga bay'at qilish bilan sahobalar o'zlarini Allohga xizmat qilishga bag'ishlagan edilar.

(Ey Muhammad), senga bay'at berganlar, albatta, Allohga bay'at qilmoqdalar. Allohning qo'li ularning qo'llari ustidadir. Kimki ahdini buzsa, faqat o'ziga zarar yetkazadi va kim Allohga bergan ahdiga vafo qilsa, unga ulug' ajr ato etur. - Qur'on tarjimasi, 48:10.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlar ongiga turli mafkuraviy va axloqiy ta'sirlar kuchayib borayotgan bir paytda tasavvufning axloqiy qadriyatlari ular uchun muhim ma'naviy tayanch bo'lib xizmat qiladi. Tasavvuf ta'limotida nafsni tarbiyalash, halollik, sabr, qanoat, mehr-oqibat, bag'rikenglik kabi fazilatlar komil insonning asosiy belgisi sifatida talqin etiladi. Ushbu qadriyatlar yoshlarning o'zini boshqarish, mas'uliyatli bo'lish, boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo'lish va ijtimoiy muhitda to'g'ri yo'l tanlashiga yordam beradi. Tasavvufning ruhiy-axloqiy g'oyalari yosh avlodning ma'naviy immunitetini mustahkamlab, ularni zararli illatlardan, agressiv g'oyalardan asrashda muhim o'rin tutadi. Shu bois tasavvuf merosini ta'lim va tarbiya jarayonlariga tatbiq etish yoshlarni komillikka yetaklovchi samarali manba sifatida alohida ahamiyatga ega.

Tasavvuf ta'limotining tarixiy shakllanish bosqichlari

Tasavvuf ta'limoti: Erta davr (VIII–IX asrlar)

Tasavvufning ilk shakllanish bosqichi islomning dastlabki asrlarida, ayniqsa VIII–IX asrlarda boshlangan bo'lib, u ruhiy poklanish, taqvo, dunyo havasidan voz kechish g'oyalari asoslangan edi. Bu davr odatda “zuhd davri” yoki “asketik tasavvuf” deb ataladi.

1. Zuhd harakati (Taqvo va tarkidunyo g'oyasi)

VIII asrda musulmon jamiyatida siyosiy beqarorlik, boylik orttirishga intilish va dunyoviylik kuchaya bordi. Shu sharoitda ayrim diniy shaxslar dunyoviy nafsdan voz kechish, taqvo, Allohga ixlos bilan sig'inish yo'lini targ'ib qila boshladilar.

Zuhd harakatining asosiy xususiyatlari:

- Dunyo ne'matlariga haddan tashqari bog'lanmaslik
- Qalbni Allohga bog'lash
- Sodda hayot kechirish
- Ichki axloqiy poklanishga urg'u berish
- Amaliy ibodatlar va taqvodorlikni kuchaytirish

Bu davrda tasavvuf hali umumiy nazariy tizim sifatida shakllanmagan bo'lib, asosan shaxsiy ruhiy tajribalar ko'rinishida namoyon bo'lgan.

2. Ilk sufiya namoyandalari

Hasan al-Basriy (642–728)

- Basrada yashagan mashhur ulamo va zuhd peshvosi.
- U taqvo, sabr, tavba, ixlos kabi tushunchalarni chuqur tafsir qilgan.
- Hasan al-Basriyning nasihatlar va maktublari tasavvufning keyingi rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan.

- Uning ta'limotida:

- Nafsni tarbiyalash
- Doimiy hisob-kitob (muhosaba)
- Allohdan qo'rqish (xavf) alohida o'rin tutadi.

Rabi'a al-Adaviya (717–801)

• Basralik mashhur ayol sufiya, “Ilk tasavvufdagi muhabbat nazariyasi” asoschisi sifatida tanilgan.

• U tasavvufga “ishq ilohiy” – Allohni manfaat umid qilmay, chin muhabbat bilan sevishtirib olib kirgan.

• Rabi'a zuhdni qo'rquv emas, balki Allohga bo'lgan sof muhabbat orqali tushuntirgan.

• Uning fikricha:

“Allohni faqat jannat umidida yoki do'zax qo'rquvda emas, balki Uning o'zi uchun sevishtirib kerak.”

Bu qarash keyinchalik tasavvufning asosiy tamoyiliga aylangan.

3. Tasavvufning ilk talqinlari: Shaxsiy–ruhiy poklanish yo'li

VIII–IX asrlarda tasavvuf:

- Falsafiy tizim emas,
- Ijtimoiy harakat ham emas, balki shaxsning ichki ma'naviy holatini tarbiyalovchi ma'rifiy-amaliy yo'l sifatida shakllandi.

Ilk tasavvufda quyidagi tushunchalar markaziy o'rin tutgan:

- Tazkiyatun-nafs – nafsni poklash
- Sabr, shukr, tavakkul – ruhiy fazilatlarni mustahkamlash
- Muroqaba va muhasaba – o'zini nazorat qilish
- Faqr – Allohdan boshqa hech narsaga bog'lanmaslik

Bu davrda sufiya shaxslar ko'proq yolg'izlik, zikr, ro'za, ibodat orqali ruhiy komillikka erishish yo'lini targ'ib qilganlar.

Klassik davr (X–XII asrlar)

X–XII asrlar tasavvuf tarixida “klassik tasavvuf” deb yuritiladi. Bu davrda tasavvuf shunchaki ruhiy-amaliy yo'l bo'lib qolmay, balki ilmiy-falsafiy tizim, aniq metodikaga ega ma'naviy tarbiya maktabi darajasiga ko'tarildi.

1. Tasavvufning ilmiy–falsafiy tizimga aylanishi

IX asr oxiri va X asrga kelib tasavvuf:

- Nazariy asoslarga ega bo'ldi
- Ruhiy maqomlar (maqāmat) va holatlar (ahvāl) tizimi yaratiladi
- Zikr, muroqaba, riyozat kabi amallar usul (metod) darajasiga ko'tariladi
- Tasavvuf asarlari yoziladi
- Ulamolar tomonidan tan olinuvchi ilmiy maktabga aylanadi

“Tazkiyatun-nafs”, “Ma'rifat”, “Muhabbat ilohiy”, “Vahdat” kabi tushunchalar chuqur talqin qilinadi. Tasavvuf bu davrda shaxs ruhiy komillikka erishadigan mukammal tarbiya tizimi sifatida shakllandi.

Tasavvufga oid mashhur nazariy risolalardan:

- “Risālat al-Qushayriyya” – Abu Qosim al-Qushayriy (XI asr)
- “Kashf al-Mahjub” – Ali ibn Usmon al-Hujviriyy (XI asr)
- “Ihyo ulum ad-din” – al-Gʻazzoliy (XI asr)

Bu asarlar tasavvufni ilmiy jihatdan asoslab berdi.

2. Mashhur sufiya allomalari va ularning hissasi

Junayd Bagʻdodiy (830–910)

- Tasavvufda “sahv” – hushyorlik yoʻlini rivojlantirdi.
- U tasavvufni shariat asosida olib borishni taʼkidlagan.
- Junayd tasavvufni ruhoniyy tarbiya va axloqiy tozalanish maktabi sifatida ilmiylashtirgan.

• Unga koʻra: Haqiqiy soʻfiy — “qoʻli bilan insonlar orasida, qalbi bilan Alloh bilan boʻlgan kishidir.”

Abu Yazid Bistomiy (804–874)

- Tasavvufda “hol” va “fano” tushunchalarini keng yoritgan.
- U ekstaz (jazba) holatlari, nafsning yoʻqolishi, Allohga mutlaq yaqinlik haqida oʻz qarashlari bilan mashhur.
- Uning “subhanī” kabi tasavvufiy iboralari tasavvufning metafizik jihatlarini rivojlantirdi.

Abu Homid al-Gʻazzoliy (1058–1111)

- U tasavvufni ortodoksal islom ilmi bilan uygʻunlashtirgan eng buyuk mutafakkirlardan.
- “Ihyo ulum ad-din” asari orqali tasavvufni fiqh, hadis va axloq bilan birlashtiradi.

- U islom ilmiy anʼanalarida tasavvufning asosiy oʻrinni egallashini taʼminlagan.
- Gʻazzoliyga koʻra:
- Shariat – tashqi amal
- Tariqat – ruhiy sayr
- Haqiqat – Allohni qalb bilan tanish

Uning faoliyati tufayli tasavvuf musulmon dunyosida keng qabul qilingan.

3. Tariqatlarning shakllanishi va jamiyatdagi roli

X–XII asrlarda tasavvuf tashkiliy shaklga ega boʻlib, turli tariqatlar (sufiylik suluk yoʻllari) shakllanadi.

Ularning asosiy maqsadi — muridlarni maʼnaviy tarbiya, axloqiy poklanish, komil inson darajasiga yetkazish edi.

Shakllangan ilk tariqatlar:

- Qodiriya tariqati – Abdulqodir Jiloniyyning (1078–1166) taʼlimotiga asoslangan
- Kubraviyya tariqati – Najmiddin Kubro (XII asr) asos solgan
- Yasaviyya tariqati – Ahmad Yassaviy (XII asr) asos solgan
- Suhrovardiyya tariqati – Abu Najib Suhrovardiy tomonidan tashkil etilgan

Bu tariqatlar:

- Jamiyatda axloqiy tarbiya maktabi vazifasini bajargan
- Ilm, ma'rifat, hunar o'rgatgan
- Mamlakatlarda tinchlik, mehr-shafqat, bag'rikenglik g'oyalarini tarqatgan
- Markaziy Osiyo, Xuroson, Bag'dod, Andalusiya kabi hududlarda kuchli

ijtimoiy harakatga aylangan

Tariqatlarning roli faqat ruhiy tarbiya emas:

- Ular savodxonlikni oshirgan
- Hunar, mehnat, kasb egallashni o'rgatgan
- Madrasalar, ziyoratgohlar, xonaqohlar faoliyatini yo'lga qo'ygan
- Ilm-fan va madaniyat rivojiga hissa qo'shgan.

Movarounnahr va Turkiston tasavvufi (XII–XVI asrlar)

XII–XVI asrlar Markaziy Osiyo tasavvufi uchun eng muhim davrlardan bo'lib, bu davrda tasavvuf nafaqat diniy hayot, balki xalq ma'naviyati, madaniyati va ta'limiga chuqur ta'sir ko'rsatgan. Aynan shu hududda islom dunyosining eng yirik tariqatlaridan ikkitasi — Yassaviya va Naqshbandiya shakllangan.

1. Yassaviya tariqatining paydo bo'lishi (XII asr)

Asoschisi: Ahmad Yassaviy (1093–1166)

- Turkiston (Sayram–Yassi) hududida yashagan buyuk sufi, shoir va murshid.
- “Devoni Hikmat” asari orqali tasavvuf g'oyalarini turkiy tilda yoydi.
- Uning ta'limoti turkiy xalqlar ma'naviyatida ulkan o'rin egallaydi.

Yassaviya tariqatining xususiyatlari:

- Ta'limot xalqchil, sodda va tushunarli shaklda berilgan.
- Riyozat, zikr, halvat, faqrlik, ixlos, odob asosiy yo'llar sifatida belgilangan.
- Zikr ko'pincha jahriy (ovoz chiqarib) tarzda bajarilgan.
- Muridlarni axloqiy tozalanish va ijtimoiy foydali ishlarga yo'naltirgan.
- Yassaviy so'fiylari Turkiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Sharqiy Turkiston

hududlarida keng tarqaldi.

Yassaviya tariqatining ahamiyati

- Movarounnahrda islomni keng xalq ommasiga yaqinlashtirdi.
- Turk dunyosida tasavvuf adabiyoti va ma'naviy tarbiya maktabini yaratdi.
- Ko'plab tariqatlarga, jumladan, Naqshbandiyaga ham ma'lum ma'naviy ta'sir

ko'rsatgan.

2. Naqshbandiya tariqatining shakllanishi (XIV asr)

Asoschisi: Bahouddin Naqshband (1318–1389)

- Buxoro yaqinidagi Qasri Orifonda tug'ilgan.
- “Dil ba yoru, dast ba kor” (“Yurak Allohda, qo'l mehnatda”) shiori bilan mashhur.

• Uning ta'limoti amaliy hayotga juda yaqin, ichki poklik va mehnatsevarlikni targ'ib qiladi.

Naqshbandiya tariqatining asosiy tamoyillari:

Naqshbandiylik “O‘n bir qoida” bilan mashhur, ulardan ba’zilari:

- Xush dar dam – har nafasda hushyor bo‘lish
- Nazar bar qadam – har bir qadamni nazorat bilan qo‘yish
- Halvat dar anjuman – odamlar orasida bo‘lsa ham qalbni Allohga bog‘lash
- Yodkard – Allohni ichki zikr (xafiy zikr) bilan yodlash
- Safar dar vatan – nafsni tarbiyalash yo‘lida ichki sayohat

Naqshbandiyaning boshqa tariqatlardan farqlari:

- Zikr – xafiy, ya’ni ichki zikr usuli (Yassaviyada esa jahriy).
- Mehnat, halol rizq, hunar, ijtimoiy faollik targ‘ib qilinadi.
- Ruxoniylik va dunyoviylikni uyg‘unlashtiradi.
- Muridlarni faol ijtimoiy hayotga undaydi:
- hunar
- dehqonchilik
- ilm o‘rganish
- xizmat qilish

Naqshbandiyaning tarqalishi

XVI asrga kelib bu tariqat:

- Movarounnahr, Xuroson
- Hindiston (Bobo Samarqandiy, Mujaddidiy oqimi)
- Turkiya, Kavkaz
- Qrim va Volga bo‘yi hududlariga keng yoyildi.

Kechki davr tasavvufi va uning ta’siri (XVI–XX asrlar)

XVI–XX asrlar tasavvuf tarixida “kechki davr” deb atalib, bu davrda tasavvuf jamiyatning ma’naviy hayotidan mustahkam o‘rin egallagan, adabiyot, ta’lim, ma’rifat, madaniyat va axloqiy tarbiyada kuchli ta’sir ko‘rsatgan.

Bu davrning asosiy jarayonlari:

• Naqshbandiya tariqatining Mujaddidiyya, Khalidiyya, Ahroriyya kabi yo‘nalishlarga bo‘linishi

- Tasavvuf ta’limotining adabiyot va san’atda keng ifodalanishi
- Jadid ma’rifatchiligi davrida tasavvuf merosining yangi talqini

1. Jadid ma’rifatchiligi va tasavvuf merosi (XIX–XX asr boshlarida)

Jadidchilikning tasavvufga munosabati

Jadidlar (Munavvarqori, Behbudiy, Avloniy, Fitrat va boshqalar):

• Tasavvufni diniy hayotning ma’naviy-axloqiy poydevori deb qabul qilganlar,
• Biroq amaliy-marosimiy jihatlar emas, balki tasavvufning ma’naviy, aqlni ravshanlashtiruvchi, axloqni poklovchi g‘oyalarini qadrlaganlar.

Jadidlar uchun muhim bo‘lgan tasavvufiy g‘oyalar:

- Komil inson tarbiyasi
- Ilm va ma’rifat — qalbni nurlantiruvchi vosita

- Ruhiy poklik, halollik, rostgo'ylik
- Jamiyatga xizmat qilish (tasavvufdagi "xalq uchun xizmat" tamoyili)
- Axloqiy islohot

Masalan:

• Abdulla Avloniy tasavvufdagi "nafsni poklash" g'oyasini milliy tarbiya tizimiga tatbiq qiladi.

• Fitrat Naqshbandiya va Yassaviya merosini tarixiy-ma'rifiy manba sifatida o'rgangan.

- Behbudiy tasavvufning xalq ongini tarbiyalovchi kuch ekanini e'tirof etgan.

Shunday qilib, jadidlar tasavvufga zamonaviy ma'rifiy ko'z bilan yondashib, uning axloqiy-ruhiy jihatlarini yangicha talqin qilganlar.

2. Alisher Navoiy ijodida tasavvufiy g'oyalar (XV asr oxiri – XVI asr ta'siri)

Alisher Navoiy tasavvufni nafaqat bilgan, balki uni ijodining asosiy falsafiy poydevoriga aylantirgan.

Navoiy asarlaridagi asosiy tasavvufiy g'oyalar:

1. Komil inson (insongimol) konsepsiyasi
2. Ilohiy muhabbat — ishq orqali Allohga yaqinlashuv
3. Nafsni tarbiyalash va "fano" g'oyasi
4. Adab, kamtarlik, tavozelek
5. Har bir insonning ichki dunyosini poklash

Tasavvufiy mazmun kuchli bo'lgan asarlar:

- "Lison ut-Tayr" — Attorning "Mantiq ut-Tayr"iga tasavvufiy sharh sifatida
- "Hayrat ul-abror" — ruhiy tarbiya, nafs kurashlari, tariqat odobi haqida
- G'azallar (Xazoyin ul-maoniy) — ilohiy ishq, ma'rifat, ruhiy yo'l
- "Saddi Iskandariy" — dunyo foniyligi va ma'naviy hikmatlar

Navoiy va Naqshbandiya

Navoiy Xoja Ahror Valiy ta'sirida bo'lgan va Naqshbandiya tariqatining ma'naviy qadriyatlarini yuqori baholagan.

Xulosa

Globalashuv davrida inson ongiga turli g'oyalar, axborotlar va madaniy ta'sirlar kuchaygan bir paytda tasavvuf ta'limoti ma'naviy barqarorlikni saqlashda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Tasavvufning asosiy qadriyatlari — mehr-oqibat, bag'rikenglik, sabr, ichki poklik va o'zini anglash — yoshlar ongida ruhiy mustahkamlikni shakllantiradi.

U jamiyatda mo'tadillik, murosaga tayyorlik va bir-birini hurmat qilish kabi fazilatlarni kuchaytiradi. Shuningdek, tasavvuf ta'limotidagi "dil pokligi", "nafsni tarbiya qilish" kabi g'oyalar insonni asossiz ziddiyatlar, ekstremizm va ma'naviy bo'shliqlardan himoya qiladi. Shu tariqa tasavvuf qadriyatlari globalashuv jarayonining salbiy ta'sirlarini yumshatib, jamiyatda ma'naviy barqarorlik va totuvlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qur'oni Karim. Tarjimasi va tafsiri. – Toshkent: Toshkent Islom Universiteti nashriyoti, 2018.
2. Abdulqodir Jiloni. Futuh al-Ghayb. – Qohira: Dar al-Fikr, 2004.
3. Jaloliddin Rumi. Masnaviy Ma'naviy. – Tehron: Markazi Nashr, 2002.
4. Ahmad Yassaviy. Hikmatlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1991.
5. Abdulbosit Abdulg'affor. Tasavvuf tarixi. – Toshkent: Movarounnahr, 2010.
6. Bahouddin Naqshband. Maktubat (Xatlar to'plami). – Buxoro: Naqshbandiya markazi, 2005.